

КООПЕРАЦІЯ У РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Розглядається проблема відродження кооперативних зв'язків у сільському господарстві, наводиться структура асоціації різних типів кооперативів.

The problems of revival of cooperative communications in an agriculture are considered, the model of structure of cooperative union at an economic level and possible types of cooperative societies is given.

Ключові слова: кооператив, асоціація кооперативів, колективний інтерес, еквівалентний обмін, економічний механізм.

Keywords: Cooperative, Association of Cooperatives, the collective interest, equivalent exchange, the economic mechanism.

ВСТУП

Відродження кооперативної системи господарювання в агропромисловому комплексі України в умовах трансформаційної економіки відбувається шляхом звільнення від стереотипів і помилок минулого і відродження, дійсно, ефективних сільськогосподарських кооперативів. Створення будь-яких господарських структур не демократичного змісту, без принципів самоуправління та рівноправності членів, не сумісні із принципами діяльності кооперативів. Кооператив створюється тільки на добровільній основі і визнанні на ділі демократичного характеру внутрішнього і зовнішнього самоуправління, заснованого на рівноправності членів, що внесли свій земельний і майновий пай та стають учасниками певного капіталу.

Основні засади організації кооперативів обґрунтовані ще у минулому столітті українським вченим-економістом М.І. Туган-Барановським, засновником журналу "Вісник кооперації". Його книга "Соціальні основи кооперації" (1916 р.) була визнана у кооперативних колах того часу однією з кращих з кооперації і витримала три перевидання. Туган-Барановський розділяв поняття кооперативного руху і кооперації як господарського підприємництва. За його визначенням, головною ознакою кооперативу є відсутність прибутку як мети функціонування. Сільськогосподарська кооперація не порушує самостійності дрібного селянсько-

го господарського, а, навпаки, зміцнює його, підвищує його продуктивність [1].

Визначним теоретиком і практиком кооперації минулого століття був відомий в світі економіст-аграрник А.В. Чаянов. Систему кооперації Чаянов бачив як сукупність асоціацій кооперації, що охоплюють окремі галузі селянського господарства. А.В. Чаянов признавав перевагу великого господарства над дрібним. Він віддавав перевагу поєднанню переваги сімейних селянських господарств з великими кооперативами, які беруть на себе переробку, транспортування і реалізацію продукції [2].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відновлення кооперативної системи господарювання в сучасних умовах України відбувається на основі останньої законодавчої бази: Законів України "Про кооперацію", "Про сільськогосподарську кооперацію", "Про споживчу кооперацію", "Про кредитні спілки". Необхідною умовою розвитку кооперації і кооперативного руху є визнання різноманіття видів діяльності від спільного виробництва, зберігання, збуту і переробки продукції до обслуговування кредитування, страхування і інших видів діяльності [3].

Головними напрямками кооперативного руху з урахуванням світового і вітчизняного досвіду слід вважати:

— формування кооперативів різних типів,

а також кооперативних об'єднань, асоціацій на національному, регіональному і районному рівнях;

- відновлення кооперативної природи існуючих сільськогосподарських, переробних і обслуговуючих підприємств;

- розвиток фермерської кооперації;

- формування системи представницьких органів для збереження своєї незалежності і проведення кооперативами власної політики функціонування і розвитку.

Необхідно в країні розробити єдину кооперативну політику, яка сприятиме розвитку кооперативного руху і орієнтуватиме сільськогосподарських товаровиробників на участь у створенні і функціонуванні різних кооперативів. Стрижнем такої політики повинні стати вже прийняті і додаткові закони про сільськогосподарські кооперативи.

Умови господарювання в аграрному секторі настільки різноманітні, що при творчому підході будь-яка форма багатокладної економіки може знайти своє місце для успішного розвитку і функціонування. На практиці це означає, що кооперативні формування, кооперативи, як і любі інші господарські одиниці та їх об'єднання, асоціації, товариства, можуть мати всі можливості для здійснення своєї виробничо-фінансової діяльності.

Державна підтримка кооперативів повинна базуватися на основі аграрного протекціонізму, що враховує обмежену здатність кооперативів самостійно здійснювати еквівалентний товарний обмін з підприємствами інших галузей, дуже важко підтримувати доходи кооперативів, стимулювати їх господарську діяльність, розвивати пристосованість до вимог ринку. Для розвитку кооперації в умовах ринкових відносин важливо мати дієвий економічний механізм, що базується на застосуванні збалансованості цінової, кредитно-фінансової і податкової державної політики. Без державної підтримки важко забезпечити становлення і ефективний розвиток кооперативних форм господарювання. Особливо підтримка необхідна для господарств, які перебувають у несприятливих умовах.

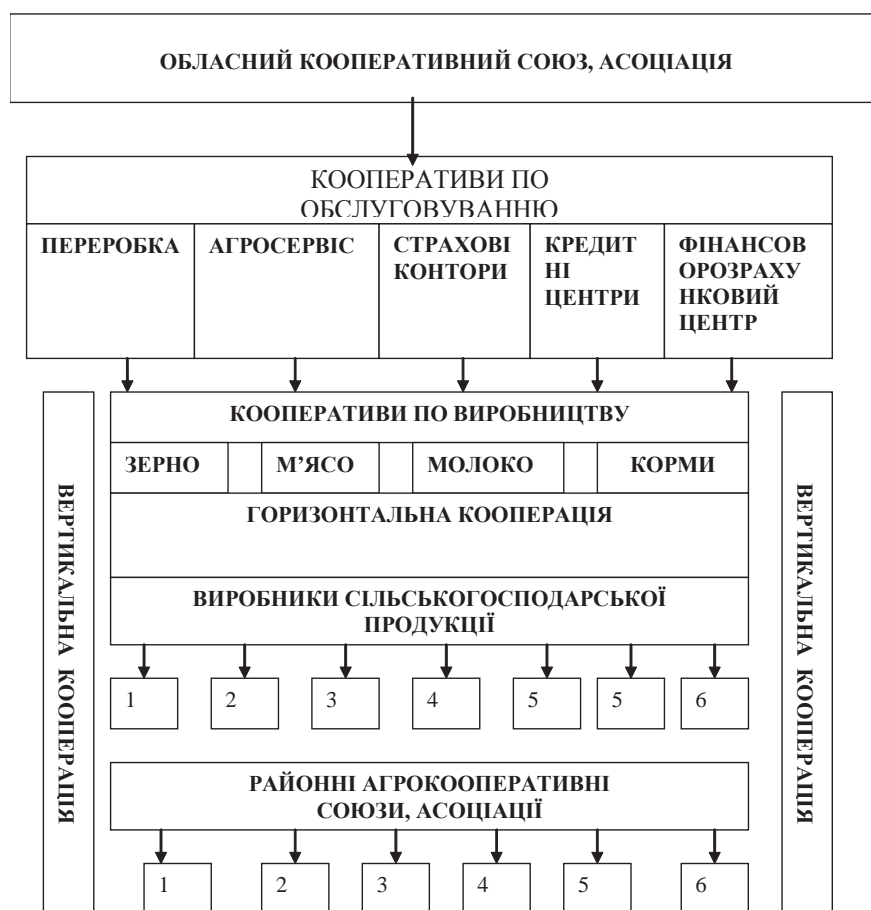
Відповідно до природно-кліматичних умов та спеціалізації сільськогосподарського виробництва створюються різні форми кооперативних підприємств і організацій. Для координації діяльності різної спеціалізації кооперативів потрібне створення недержавних форм організації виробництва на районному рівні. При створенні районного кооперативного агропромислового союзу або асоціації появляється

можливість найбільш повно розкривати і використовувати переваги кооперації, активізувати господарсько-виробничу і економічну діяльність, створювати необхідні переваги і умови для формування більш широкої сітки різних кооперативів

Районний союз або асоціація кооперативів створюється на принципах добровільності за широкої і активної участі представників кооперативів агропромислової сфери району. У відповідності із статутом асоціації кооперативів широка самостійність у прийнятті рішень надається первинним кооперативам і підприємствам, що входять в дану асоціацію.

В основі діяльності районної агропромислової кооперативної діяльності лежить самокупність і фінансова самостійність. Звідси впливає й наступна особливість, яка полягає в тому, що кооператив, союз кооперативів або інше кооперативне формування покликані отримувати прибуток і забезпечувати ведення розширеного виробництва за рахунок власних фінансових та інших ресурсів. Якщо ж кооператив не в змозі здійснювати це, то його може спіткати доля розорення та банкрутства. Такий підхід спонукає членів-пайовиків кооперативу шукати найбільш вигідні шляхи та варіанти рішень завдань виробничо-фінансової діяльності. Це і більш досконалі економічні прогресивні технології, машини і механізми, більш високопродуктивна худоба і більш високоврожайні сорти сільськогосподарських культур, а також ряд інших факторів, сприяють або забезпечують прибуткове ведення виробничо-господарської діяльності кооперативного формування будь-якого рівня незалежно від напряму діяльності.

Розробка моделі районного агропромислового кооперативного союзу або асоціації припускає здійснення ряду заходів, що формують необхідні передумови та умови ефективною роботи кооперативів, їх спілок, асоціацій та інших видів кооперативних формувань. До них належить передусім реорганізація сформованої системи управління агропромисловим комплексом району та механізму взаємовідносин між підприємствами та організаціями сфери виробництва зі сферою агропромислового обслуговування. Кооперативні принципи побудови районного кооперативного союзу та організації діяльності сільськогосподарських товаровиробників на кооперативних засадах відкривають ефективний шлях поєднання інтересів всіх учасників сільськогосподарського виробництва, виступають найбільш прийнятними і об'єктивними формами з'єднання еконо-

Рис. 1. Перспективна модель агрокооперативних союзів, асоціацій

мічної та виробничої діяльності із самоврядуванням товаровиробників. На верхньому рівні — національному і обласному — горизонтальна і вертикальна кооперація замикається на кооперативний союз, асоціацію які координують діяльність районних кооперативних спілок і асоціацій, а також страхових, кредитних і обслуговуючих кооперативних формувань (рис. 1).

Створення передумов для зародження і саморозвитку оптимальної системи взаємовідносин товаровиробників у АПК є недостатньою ланкою організаційного механізму розроблених до цих пір цільових програм економічного поживлення сільського господарства. Сама наявність таких програм і навіть їх належне фінансове забезпечення не гарантує успіху в досягненні поставленої мети. Відсутньою ланкою в них залишається найважливіший механізм — організації їх діяльності, що базується на зацікавленості учасників виробничого циклу. Вирішення багатьох проблем економічного життя в умовах реформаційного періоду до ринку може бути забезпечене активним стимулюванням ринкових відносин. Провідна роль

у цьому процесі об'єктивно належить спільним підприємницьким структурам, що поєднують різні види власності і включають учасників з різних сфер економіки. Такі об'єднання допомагають акумулювати інвестиційні ресурси, полегшують доступ до прогресивних технологій і вихід на зовнішні ринки.

ВИСНОВОК

Успіх проведення економічних реформ у сучасних умовах слід оцінювати, в першу чергу, за подолання спаду і нарощування виробництва продукції, поліпшення роботи товаровиробників, які є основним суб'єктом, що забезпечує нормальне функціонування ринкової економіки. Вирішення цього завдання має здійснюватися на основі тих форм економіки, які зможуть забезпечити нормалізацію ринку продовольства та умови самофінансування.

Сільськогосподарська кооперація — одна з ефективних форм економічного прогресу, що сприяє об'єднанню коштів і зусиль із зацікавленістю і відповідальністю у кінцевих результатах. Організаційна впорядкованість у кооперативних формуваннях дозволяє здійснити розширене відтворення, забезпечити сумісність і взаємну доповнюваність кооперованих галузей, узгодженість їх розвитку, взаємну зацікавленість у кінцевих результатах виробництва. Все це передбачає розвиток різних кооперативних систем в агропромисловому комплексі в умовах ринку.

Література:

1. Туган-Баановский М.И. Социальные основы кооперации / Туган-Баановский М.И. — М.: Экономика, 1989. — 496 с.
2. Чайнов А.В. Крестьянское хозяйство. Избранные труды. — Москва: Экономика, 1989. — 492 с.
3. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / Малік М.Й., Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. — 2010. — № 3. — С. 3—8.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2011 р.